

Σύνοψη γνωμοδότησης του Περιφερειακού Τμήματος Βόρειας Ελλάδας (Π.Τ.Β.Ε.) του Συλλόγου Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης (Σ.Ε.Μ.Π.Χ.Π.Α.), με θέμα τη μετεγκατάσταση της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης (Δ.Ε.Θ.).

Το Π.Τ.Β.Ε. του Σ.Ε.Μ.Π.Χ.Π.Α., συνέστησε Ομάδα Εργασίας για την επεξεργασία της θέσης του για το ζήτημα της ενδεχόμενης μετεγκατάστασης της Δ.Ε.Θ.

Επισημαίνεται ότι η ενδεχόμενη μετεγκατάσταση της Δ.Ε.Θ. εγείρει *τρία βασικά ζητήματα*:

(α) τον προσδιορισμό της νέας της θέσης,

(β) τον καθορισμό της χρήσης της σημερινής της έκτασης,

(γ) τον προσδιορισμό των διαδικασιών που θα ακολουθηθούν για τον καθορισμό των επιλογών που θα γίνουν στο πλαίσιο των (α) και (β), γεγονός που καθιστά το (γ) ως τη σημαντικότερη παράμετρο.

Σε σχέση με το τελευταίο, καταγράφονται ήδη σημαντικές αδυναμίες:

1. Δεν είναι απόλυτα κατανοητός ο ρόλος της κεντρικής διοίκησης σε αυτή την απόφαση, ούτε το είδος της δέσμευσης ή υποχρεώσεων, που έθεσε η πρωθυπουργική εξαγγελία. *Η λήψη της όποιας απόφασης και ο πιθανός σχεδιασμός αποτελούν θέματα μητροπολιτικής εμβέλειας, που θα έπρεπε να αφορούν πρωτίστως στην τοπική κοινωνία.*
2. Επόμενο ήταν, μέσα σε αυτό το τελείως ασαφές πλαίσιο να υπάρξει κινητοποίηση διαφόρων και αντικρουόμενων συμφερόντων, είτε πρόκειται για αιρετούς άρχοντες, είτε για δυναμικούς επενδυτές, προκειμένου να καθορίσουν, κυρίως, το χώρο μετεγκατάστασης. *Όμως, η επιλογή του χώρου των νέων εγκαταστάσεων, αλλά κατά την άποψη μας και το ζήτημα της μετέπειτα χρήσης του χώρου των σημερινών εγκαταστάσεων της Έκθεσης αποτελούν θέματα μητροπολιτικής κλίμακας και συνεπώς πρέπει να προσεγγιστούν πέρα από μικροπολιτικές και ατομιστικές στρατηγικές και σκοπιμότητες.*
3. Διαφαίνεται ότι ακολουθούνται, μέχρι τώρα, ad hoc διαδικασίες, που δεν εντάσσονται σε κάποιο ευρύτερο σχεδιασμό. *Αποτελεί πεποίθηση σχεδόν του συνόλου των πολεοδόμων-χωροτακτών διεθνώς, ότι οι παρεμβάσεις μητροπολιτικής κλίμακας (MEGA-projects) θα πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδιασμού και να μη λαμβάνουν χώρα αποσπασματικά και με ad hoc διαδικασίες. Η συγκεκριμένη άποψη έχει τεκμηριωθεί επανειλημμένα με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία¹, καθώς μεγάλες αποτυχίες του σχεδιασμού (planning disasters) συνέβησαν ακριβώς λόγω της απουσίας πλαισίου (γνωστό το παράδειγμα της «μαύρης οικονομικής τρύπας» του Millennium Dome στο Λονδίνο). Ειδικά στην περίπτωση της χώρας μας, προκύπτει νομικό έρεισμα αναφορικά με την ανάγκη ύπαρξης σχετικού πλαισίου κατά το σχεδιασμό μεγάλων έργων και την αποφυγή της εφαρμογής ad hoc διαδικασιών. Συγκεκριμένα, στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2730/99, του βασικού Νόμου για τα Ολυμπιακά έργα στην Αθήνα – Αττική, αναφέρεται ότι το υπό κατάρτιση από τον Οργανισμό Αθήνας Σχέδιο Νόμου για την επικαιροποίηση του Ρυθμιστικού*

¹ Βλ. Antipode, V. 34, No 3, 2002

E. Swyngedouw, F. Moulaert and A. Rodriguez: "Neoliberal urbanization in Europe: Large – scale urban development projects and the New Urban Policy"

International Journal of Urban and Regional Research, V. 24, No 3, 2000

- A. Thornley: "Dome Alone: London's Millennium Project and the Strategic Planning Deficit"

- S. Quilley: "Manchester first: from municipal socialism to the entrepreneurial city"

Σχεδίου της Αθήνας αποτελεί το πλαίσιο στόχων και σχεδιασμού του ως άνω Νόμου. Κατ' αντιστοιχία, δηλαδή, η νέα θέση και η μελλοντική χρήση του χώρου όπου βρίσκεται σήμερα η Δ.Ε.Θ. θα πρέπει να περιγράφεται και να εντάσσεται στον ευρύτερο σχεδιασμό, βάσει του Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης. Δεδομένου ότι το τελευταίο τελεί υπό επικαιροποίηση, προκύπτει μια μοναδική ευκαιρία ταυτόχρονης προώθησης των δύο θεμάτων.

4. Δεν έχουν δημιουργηθεί δομές στη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης κατάλληλες και κατά την άποψη μας ούτε καν αρμόδιες για να δρομολογήσουν σχετικές καταστάσεις, βάσει συγκεκριμένων διαδικασιών. Ο πλέον κατάλληλος και αρμόδιος φορέας προκύπτει ότι είναι ο Οργανισμός Θεσσαλονίκης, ο οποίος έχει συσσωρεύσει σημαντική εμπειρία, αν και, με ευθύνη όλων των κυβερνήσεων, έχει αποδυναμωθεί. Από την άλλη, αποτελεί εποπτευόμενο φορέα του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., ενώ και η αναλογία εκπροσώπησης των τοπικών φορέων στη σύνθεση της Εκτελεστικής του Επιτροπής δε διευκολύνει την ανάδειξή του σε εκφραστή και εκπρόσωπο της τοπικής κοινωνίας. Με αφορμή το θέμα, η ανάγκη μητροπολιτικής διακυβέρνησης αναδεικνύεται με μεγαλύτερη σφοδρότητα από ποτέ.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω, τίθεται ένα πλαίσιο προϋποθέσεων για τη διαδικασία σχεδιασμού:

1. Οι φάσεις της μετεγκατάστασης της Δ.Ε.Θ. και της ανάχρησης της περιοχής του κέντρου θα πρέπει να θεωρηθούν ως αλληλένδετες και η δημιουργία των νέων εγκαταστάσεων να σημάνει την ταυτόχρονη απομάκρυνση των υφιστάμενων.
2. Το συνολικό ζήτημα της μετεγκατάστασης και ανάχρησης να μην αντιμετωπιστεί ως μεμονωμένο έργο, αλλά να ενταχθεί στον ευρύτερο σχεδιασμό για την πόλη, δεδομένου ότι επικαιροποιείται το Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης.
3. Η οποιαδήποτε απόφαση θα πρέπει να είναι συνδεδεμένη με το ζήτημα της μετεγκατάστασης του Α.Π.Θ. (ευκαίριο θα ήταν και με την απομάκρυνση του Γ' Σώματος Στρατού), λόγω γειννίας και χρονικής συγκυρίας.
4. Να μην χρησιμοποιηθούν «ειδικές» και «ευέλικτες» διαδικασίες και σχήματα σχεδιασμού. Τα απαιτούμενα νέα «εργαλεία» μητροπολιτικών παρεμβάσεων να ενσωματωθούν στο Νόμο που θα προκύψει για το νέο Ρυθμιστικό. Παράλληλα, ο Οργανισμός Ρυθμιστικού να ενισχυθεί, προκειμένου να έχει τον κεντρικό ρόλο στην όλη διαδικασία της μετεγκατάστασης – επανάκτησης.
5. Να διασφαλιστεί η μέγιστη κοινωνικοποίηση του οφέλους από τη μετεγκατάσταση και η κατά το δυνατόν ιδιωτικοποίηση του κόστους.
6. Να υπάρξει πραγματική διαβούλευση με συμμετοχή και αντιπροσώπευση όλων των κοινωνικών ομάδων και φορέων, σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού (είναι πρόσφατο εξάλλου το κακό παράδειγμα με την αποτυχία του σχεδιασμού της υποθαλάσσιας αρτηρίας).

Σε σχέση με το (β) η πάγια θέση του Περιφερειακού Τμήματος είναι αυτή της δημιουργίας μητροπολιτικού πάρκου στην περιοχή. Σε μια πόλη που είναι ουραγός στην αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο σε ευρωπαϊκό επίπεδο και η οποία γενικότερα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις με βάση τους περισσότερους περιβαλλοντικούς δείκτες, δεν υπάρχει δικαιολογία για την απώλεια ούτε ενός τετραγωνικού μέτρου δημόσιου ελεύθερου χώρου για οποιαδήποτε άλλη χρήση. Με το συγκεκριμένο τρόπο διασφαλίζεται και η προϋπόθεση της διασφάλισης του μέγιστου κοινωνικού οφέλους για τους κατοίκους της πόλης.

Σε σχέση με το πλέον αμφιλεγόμενο ζήτημα, τον τόπο μετεγκατάστασης της Δ.Ε.Θ., αναφέρθηκε ότι η λύση θα πρέπει να προκύψει στο πλαίσιο συνολικού σχεδιασμού, επ' ευκαιρία και της επικαιροποίησης του Ρυθμιστικού. Η θέση του Τ.Ε.Ε./ Τ.Κ.Μ. και μέχρι πρόσφατα και του Ο.Ρ.ΘΕ. αναφέρεται σε χωροθέτηση στη Δυτική Θεσσαλονίκη. Σε συγκεκριμένη θέση στα δυτικά χωροθετούνταν και οι εγκαταστάσεις της EXPO 2008, βάσει συγκεκριμένων επιχειρημάτων.

Επιχειρηματολογία υπέρ ή κατά της όποιας λύσης δύναται να διατυπωθεί για πολλές περιοχές της πόλης. Πέραν όμως από τα αμιγώς επιστημονικά επιχειρήματα, που μπορούν να αποκλείσουν ορισμένες επιλογές, η τελική επιλογή του τόπου χωροθέτησης δε μπορεί παρά να αποτελέσει συνειδητή πολιτική επιλογή. Αποδεχόμενοι ότι το πλαίσιο των αρχών επί των οποίων στηρίζονται οι πολιτικές θα πρέπει να τίθεται σε κεντρικό επίπεδο και η εξειδίκευση να λαμβάνει χώρα σε χαμηλότερες βαθμίδες της διοίκησης και της αυτοδιοίκησης και ενστερνιζόμενοι την πρόσφατη αναφορά του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Παπούλια στην ανάγκη προώθησης της αρχής της κοινωνικής δικαιοσύνης ως βασικής επιδίωξης του κράτους, κρίθηκε ότι η συγκεκριμένη αρχή θα πρέπει να αποτελέσει γνώμονα για την τελική επιλογή του τόπου χωροθέτησης της Δ.Ε.Θ.

Η Δυτική Θεσσαλονίκη έχει χρησιμεύσει για τη χωροθέτηση ανεπιθύμητων χρήσεων, ιδίως βιομηχανικών – βιοτεχνικών, στοιχείο που έχει οδηγήσει στην καταγραφή της περιοχής στο συλλογικό υποσυνείδητο ως κάτι ανάλογο με τις «ζώνες της σκουριάς» των βιομηχανικών πόλεων του δυτικού κόσμου. Πέρα από την περιβαλλοντική διάσταση υπάρχει και η οικονομική, καθώς η φθίνουσα βιομηχανία αδυνατεί να δημιουργήσει επαρκείς οικονομικές διεξόδους για τους κατοίκους της Δυτικής Θεσσαλονίκης και μεσοπρόθεσμα οδηγεί στην δημιουργία συνθηκών οικονομικής υποβάθμισης. Σε αντίθεση, στην Ανατολική Θεσσαλονίκη κατά κανόνα χωροθετούνται «καθαρές» υπερτοπικές χρήσεις, ιδίως του ακμάζοντα τριτογενή. Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των όσων αναφέρθηκαν, διατυπώθηκε η θέση ότι ο τόπος χωροθέτησης των νέων εγκαταστάσεων της Δ.Ε.Θ. θα πρέπει να αναζητηθεί δυτικά, με την περιοχή της EXPO να αποτελεί την πιθανή λύση.